

проріджування двох рослин. Помічено: у загущених посівах при недостатньому освітленні рослин забарвлення листя блідне, стебло тоншає, ріст і розвиток кукурудзи слабшають. Зазвичай сходи проріджують з появою другого листа. Протягом вегетації посіви цукрової кукурудзи рихлять і просапують. Гарні результати дає пасинкування рослин у фазі 7-8 листів. З таких рослин отримують більше вагомих качанів.

Поливають кукурудзу невеликими дозами, адже її коренева система заглиблюється слабо. Збирають у фазі молочної стиглості. Сигнали до збирання наступні. Поява на зовнішніх шарах обгортки крайки, що засихає, шириною близько 1 мм. Верхні шари обгортки до цього часу менш вологі і туго облягають качани. Маточкові нитки біля самої вершини качана злегка буріють, але не зсихаються. Зерно настільки виконане, що ряди щільно замикаються. Жовте забарвлення виражене у всіх зерен до самої верхівки качана. Верхівка зерна без вм'ятин і ознак зморшкватості. При натисненні нігтем оболонка зерна лопається, з неї вискакує зародок та витікає молочно-біла рідина.

Збирають качани у два-три прийоми. Зірвані качани негайно варять або пускають на консервування. За добу після збирання зерно цукрової кукурудзи втрачає 50% цукру при температурі 30°C і 17% при 10°C.

Література

1. Беликов Е.И., Климова О.Е. Использование пищевой кукурузы в различных селекционных программах //Кукуруза и сорго, 2002. — №3. — С. 15-20.
2. Сумароков А.М., Климова О.Е. Устойчивость самоопыленных линий пищевой кукурузы к повреждению стеблевым мотыльком //Кукуруза и сорго, 2003. — №6. — С.17-20.
3. Плеханова Т.Ф. Підсумки селекційної роботи з кукурудзи цукрової //Науковий вісник НАУ/ Редкол.: Д.О.Мельничук (відп. ред.) та ін. — К., 2002. — вип. 48. — С.40-47.

СОРТОВІ ОСОБЛИВОСТІ СОНЯШНИКА

Іщенко В.І., Решетняк В.І.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

На сьогодні соняшник є чи не основною олійною культурою в Україні. З року в рік його площі розширюються, що зумовлено високою рентабельністю цієї культури. Сучасні сорти і гібриди соняшнику здатні забезпечити урожайність насіння до 45-50 ц/га, збір олії — 1,5-2 ц/га.

Будь-який сорт соняшнику по суті — гібридна популяція з великою кількістю біотипів. Вони вирізняються за олійністю, урожайністю, стійкістю проти хвороб і шкідників, але вирівняні за тривалістю періоду вегетації, висотою рослин, кольором сім'янок.

Останнім часом в Україні набули поширення гібриди, що мають ряд істотних переваг перед сортами: урожайність вища на 10-15%; рослини вирівняні за морфологічними ознаками, тривалістю фаз розвитку, дружно досягають, зменшуючи цим витрати на післязбиральну обробку насіння; утворюють невелику вегетативну масу. Останнє сприяє скороченню енерговитрат на збиранні врожаю та підготовці ґрунту під наступну культуру сівозміни.

За тривалістю вегетаційного періоду гібриди соняшнику поділяють на такі групи: 1.Скоростиглі (період вегетації 80-90 днів): Байда, Візит, Кий, Одеський 149, Красень, Каліда, Еней, Логос, Міраж, Принц, Сяйво, Цефей; 2.Ранньостиглі (90-100 днів): Ант, Альціон, Галя, Антрацит, Віста, Запорізький 26, Запорізький 9, Одеський 249, Етюд, Дунай, Боєць, Зорепад, Світоч, Ко-

діфло, Президент, Селянин, Сула, Сюжет, Жалон; 3. Середньоранні (100-110 днів): Аламо, Арена, Дніпр, Згода, Злива, Знахідка, Конгрес, Оріон, Одеський 504, Псьол, Погляд, Сапфир, Телліа; 4. Середньостиглі (понад 110 днів): Дністр, Єврофлор, Опера, Оксана, Ортега, Аранго, Хортиця, Харківський 3, Флай, Санлука РМ, НК Сінгі.

За вимогами до ґрунтово-кліматичних умов гібриди поділяють на 3 групи: 1) гібриди для степової зони: Арена, В206, В306, Візит, Дунай, Запорізький 14, Запорізький 26, Згода, Кий, Красень, Мелоді, Ной, Опера, Погляд, Принтасол, Прометей, Ритло, СФ-187, Тиса, Фієста; 2) гібриди для Лісостепу: Усостар, Апісол, Галя, Денвер-3, Єврофлор, Запорізький 28, Запорізький 9, Касол, Люсил, Марко, Масса, Медальон, Натіл, Сантьяго, Сонриза, Супер 25, Урсус, Фантасол, Флорес; 3) гібриди, які можна успішно вирощувати як у Степу, так і в Лісостепу: Аліанце, Аламо, Альціон, Дніпр, Дністр, Зустріч, Краснодарський 885, Красотка, Одеський 122, Одеський 149, Одеський 249, Одеський 504, Оптизол, Санкара, Санстар, Світоч, Слов'янин, Сула, Український Р, Франкосоль, Харківський 49, Харківський 58, Хортиця.

Серед зареєстрованих сортів соняшнику використовуються олійні Харківський 3, Харківський 7, Прометей, Постолянський, Чумак. Кондитерськими сортами добре себе зарекомендували Запорізький кондитерський, Донський крупнонасінний, СПК (Краснодар). 3-поміж гібридів переважна більшість олійного напрямку використання.

Олійні сорти характеризуються високим вмістом олії та низькою лушпинністю. За цими показниками, а також за крупністю сім'янок вони переважають гібриди, проте дещо поступаються за збором олії з гектара. Якщо порівняти сорт соняшнику Харківський 3 з гібридом Світоч, то в сорту вміст олії досягає 54, у гібрида — 51-53, лушпинність — відповідно 19-21 і 22, маса 1000 сім'янок — 70-90 г і 58-62 г. Кондитерські сорти соняшнику крупнонасінні (маса 1000 шт. становить понад 150 г), з невисокою олійністю (42,5-48,5%), але з підвищеним вмістом білка у сім'янках (16-18%), середньостиглі.

Передусім необхідно визначитись, який саме гібрид соняшнику потрібен. Варто уважно вивчити характеристики гібриду чи сорту, його придатність для вирощування у відповідній зоні, урожайність та олійність. Не менш важливою є стійкість до хвороб. Краще придбати елітне або високо репродукційне насіння у компаній-оригінаторів або у господарств, що мають атестат на виробництво елітного насіння. Тут ціна відповідає якості. Імпортоване насіння за походженням часом належать до іншого еко типу і в умовах нашої країни може поступатися вітчизняним гібридам за стійкістю до хвороб та шкідників. Але це стосується не всіх гібридів. У багатьох випадках насіннєвий матеріал зарубіжної селекції чистіший, рівніший та якісніший.

Середньостиглі та середньоранні форми соняшнику відрізняються високою продуктивністю рослин і значним вмістом олії у насінні. Рослини заввишки 145-200 см, насінини чорні або темно-сірі з ледь помітними смужками грифельного відтінку, з темними смужками на ребрах.

Ранньостиглі гібриди та сорти, як правило, дещо поступаються середньостиглим і середньораннім за врожайністю та олійністю насіння. Висота рослин у них сягає 130-160 см. В умовах України вони дозрівають на 6-10 днів раніше, ніж середньостиглі.

Найбільш придатними для вирощування соняшнику є чорноземи, каштанові та сірі лісові ґрунти. Погано росте він на піщаних і солонцюватих і ґрунтах важкого механічного складу, які повільно прогриваються. Ця культура, хоча й вважається засухостійкою, однак для одержання високих урожаїв вимагає наявності певних запасів вологи в ґрунті. Коефіцієнт водоспоживання її становить 600. Найбільшу кількість вологи (близько 60% загальної кількості) соняшник використовує у період від початку утворення суцвіть до цвітіння, коли інтенсивно ростуть стебло й листя. У цей час рослини споживають воло-

гу з підорних шарів ґрунту, а в посушливі роки — навіть із глибини 100 см і більше.

Кращими попередниками соняшнику є озимі і колосові, задовільними -- кукурудза на силос і зерно, небажаними — гречка, цукрові буряки, овочеві культури. Не рекомендується розміщувати соняшник після сої, гороху, квасолі, тому що попередники можуть накопичувати інфекцію сірої й білої гнилей. Не допускається розміщення соняшнику після кукурудзи, при вирощуванні якої застосовували триазинові гербіциди, а також повернення соняшнику на попереднє місце раніше, ніж через 6-8 років.

Дотримання сівозміни дає змогу без додаткових витрат запобігати накопиченню у ґрунті інфекцій, хвороб та шкідників.

РАРИТЕТНЕ ФІТО- ТА ЦЕНОРІЗНОМАНІТТЯ ПІВДЕННО-ЗАХІДНОЇ ЧАСТИНИ НОВГОРОД-СІВЕРСЬКОГО ПОЛІССЯ

Карпенко Ю.О.

Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г.Шевченка

Мезинський національний природний парк є найбільшою за площею природно-заповідною територією в регіоні досліджень, що репрезентує в цілому фіто- та ценорізноманіття південно-західної частини Новгород-Сіверського Полісся. Особливістю рослинності НПП «Мезинський» в цілому є те, що вона характеризується значною різноманітністю та комплексністю, відсутністю великих площ, зайнятих однорідною рослинністю. Лісистість території Мезинського НПП становить 38%, під луками зайнято 16% території, болотами — 1%, водоймами — 3%. [1]

На території НПП «Мезинський» переважає лісова рослинність, що представлена переважно дубові, липово-дубові, кленово-липово-дубові лісами, в яких дуб звичайний (*Quercus robur*) завжди формує перший ярус з домішками інших порід. Другий ярус створюють липа серцелиста (*Tilia cordata*) та клен гостролистий (*Acer platanoides*). Угруповання представлені такими субформаціями як дубовою, липово-дубовою, кленово-липово-дубовою, липовою, грабово-дубовою (ландшафтний заказник «Рихлівська дача»), ясеновою (ботанічний заказник «Вишенська дача»). Територія НПП «Мезинський» є останнім на сході форпостом зростання *Carpinus betulus*. Типові для Лівобережного Полісся вільшняки на території НПП розміщуються в притерасних пониженнях, а також в пониженнях прохідних долин малих річок — приток Десни (Студинки, Хворостинки, Восковухи, Криски, Бистриці).

Луки на території НПП «Мезинський» зосереджені переважно в заплаві Десни, в меншій мірі її приток, заплави яких частіше заболочені. В межах парку заплава Десни має ширину 2-4 км і характеризується відсутністю заплачних лісів та незначною кількістю чагарників, що свідчить про активне використання цих луків в якості сіножатей та пасовищ. Вони представлені справжніми і болотистими луками, серед перших переважають лисохвостові та тонкомітлицеві.

Болота на території НПП зосереджені в заплаві р. Десни, більш заболоченою є лівобережна її частина. Болотна рослинність представлена евтрофними трав'яними болотами, серед яких переважають угруповання осоки гострої та лепешняку великого. Лісових боліт мало, вони поширені у долинах малих річок та представлені угрупованнями формації *Alneta glutinosa*.

Водна рослинність НПП «Мезинський» представлена найчастіше угрупованнями формацій глечиків жовтих, латаття білого, латаття сніжно-білого, плавуна щитолистого, рдесників пронзенолистого та рдесника блискучого, різаку алоевидного та куширу темно-зеленого. Серед прибережноводних